

ĐÈO NGANG NƠI CẢM XÚC CỦA NHIỀU THI SĨ

PHAN VĂN HUẤN

Kể cũng lạ, không kể các văn nhân, thi sĩ mà mỗi chúng ta khi có dịp đặt chân đến Đèo Ngang đều xao xuyến, băng khuâng lạ thường! Có phải nơi đây là “hồn thiêng sông núi” là chỗ “hội tụ giao cảm” của trời đất, tạo vật chăng?

Đèo Ngang là một nhánh của dãy Trường Sơn hùng vĩ, bắc ngang giữa hai tỉnh Hà Tĩnh và Quảng Bình, chạy dài ra tận mép Biển Đông bao la.

Đèo Ngang thoáng đãng trong lành, hoang sơ heo hút nhưng trời biển cảnh vật ở đây thì thật tuyệt vời, tuyệt diệu!

Chúng ta cùng tìm hiểu đôi nét ở một vài bài thơ mà thi sĩ đã có dịp sáng tác tại Đèo Ngang “tiên cảnh” này. Đó là Bà Huyện Thanh Quan khi bước chân đến Đèo Ngang thì cảm xúc dâng trào và thế là thơ bà tự nhiên bốc ra:

“Bước tới Đèo Ngang, bóng xế tà,
Cỏ cây chen đá, lá chen hoa.
Lom khom dưới núi, tiều vài chú,
Lác đác bên sông, chợ mấy nhà.
Nhớ nước đau lòng con quốc quốc,
Thương nhà mỏi miệng cái gia gia.
Dừng chân đứng lại trời, non, nước,
Một mảnh tình riêng ta với ta”.

Chỉ một vài chấm phá mà Bà Huyện đã vẽ lên được một bức tranh thủy mặc tuyệt vời! “Cỏ cây chen đá, lá chen hoa”. Cỏ cây ở đây đã phải “chen đá”, đội đá lên để sinh tồn và phát triển, vậy mà “lá chen hoa” - hoa nhiều hơn lá, mới đẹp, đáng phục, đáng kính làm sao!

Con người Đèo Ngang thật cần cù dũng cảm. Dù trời đã chiều tối, rừng núi hoang vắng hiểm trở ấy mà họ vẫn: “Lom khom dưới núi, tiều vài chú”! Ở chỗ heo hút này sự sống vẫn sinh sôi, hoa cười, chim hót, cá quẫy, rong sinh, nhà quán “lác đác” mọc bên sông suối.

Với bài thơ tuyệt vời này, Trernusepxki

Danh thắng Đèo Ngang

Ảnh: P.T - T.Đ

nhà lý luận văn học lớn của Nga và Bà Huyện Thanh Quan đã không hẹn mà gặp nhau, từ “cái đẹp là sự sống, sức sống!”. Là một nữ thi sĩ, lại đến Đèo Ngang vào đúng lúc chiều tà, đứng trước cảnh núi rừng hoang vắng, biển trời bao la đã làm cho bà man mác buồn. Đây là cái buồn thiêng liêng, chân thành thật đáng quý đáng trọng! Từ tiếng kêu “quốc quốc” của con chim Đỗ quyên đã phả vào tâm hồn Bà, làm cho bà xúc động mãnh liệt và thế là bà liên tưởng đến đất nước, đến gia đình và cả đến thân phận của mình nữa!

“Nhớ nước đau lòng con quốc quốc,
Thương nhà mỏi miệng cái gia gia”.

Đến đây bà không sao đi được nữa, vốn biết “thân gái dặm trường” trời đã chiều tối - Vì trời đất Đèo Ngang đã triu mến “nín” bước chân bà!

“Dừng chân đứng lại trời, non, nước,
Một mảnh tình riêng ta với ta”.

Học giả Lê Quý Đôn đã nói: “Làm thơ có ba điều chính, một là “tình”, hai là “cảnh”, ba là “sự”. Cảnh là để nói về thiên nhiên. Từ “cảnh” mà Bà Huyện Thanh Quan đã sinh ra “tình”, và từ “tình” - “cảnh” đã làm cho Bà Huyện có được bài thơ “Qua Đèo Ngang” tuyệt vời, tuyệt diệu - sống mãi, bất hủ!

Nguyễn Tất Thành (Nguyễn Ái Quốc, Bác Hồ Chí Minh của chúng ta) cũng cảm xúc bất thần khi đến Đèo Ngang. Theo cụ Khiêm (1), hồi ấy ông Nguyễn Sinh Sắc dẫn vợ con vào Cổ đô Huế để đòi mài kinh sử dự thi đại khoa, khi đến dưới chân Đèo Ngang trời đã trưa, gia đình dừng chân chọn một vật cỏ bằng phẳng để nghỉ và ăn cơm. Thành thì chạy nhảy lon ton và chỉ tay lên Đèo Ngang hỏi:

- Thừa Cha, cái gì trên kia mà đỏ lại ngoằn ngoèo như rứa? Ông sắc nói với con.

- Đó là con đường vắt qua đèo, tí nữa ta sẽ đi lên đó.

Thế là Thành xuất khẩu thành thơ:

“Núi công con đường mòn

Cha thì công theo con

Núi nằm ì một chỗ

Cha đi cúi lom khom

Đường bám lê lưng núi

Con tập chạy lon ton

Cha siêng hơn hòn núi

Con đường lười hơn con”.(2)

Các bạn cảm thấy có khác thường, có gì không! Một cậu bé mới 5 tuổi mà đã làm được thơ, đã có những suy nghĩ thật tinh tế về sự “động”, “tĩnh” như một nhà hiền triết vậy!

“Núi nằm ì một chỗ

Đường bám lê lưng núi” - đó là “tĩnh” Còn dưới đây là “động”

“Cha đi cúi lom khom

Con tập chạy lon ton”.

Như cô Thủ tướng Phạm Văn Đồng đã nói: “Đây là tư duy “dịch lý”.

Khi ông Sắc công Thành và dẫn gia đình đã đến đỉnh Đèo Ngang thì lại nghỉ chân. Thành thích thú làm sao, nhảy chạy tung tăng và nhìn ra biển liền hỏi cha:

- Cái ao ở đây tại sao to thế? Ông Sắc nói với Thành:

- Không phải cái ao con ơi, đó là biển đấy chứ!

Thành hỏi tiếp:

- Cha ơi, tại sao con bò nó lội trên nước?

- Không phải bò đâu con, đó là cánh buồm nâu, buồm chạy trên biển đó!

Thành hứng lên, liền đọc thơ:

“Biển là ao lớn

Thuyền là con bò

Bò ăn gió no

Lội trên mặt nước

Em nhìn thấy trước

Anh trông thấy sau

Ta lớn mau mau

Vượt qua ao lớn”. (3)

Dù ông Sắc đã nói với Thành đó là biển, là cánh buồm nâu, nhưng khi đọc thơ Thành vẫn: “Biển là ao lớn”

Trong thơ Thành còn tâm sự với anh mình:

“Ta lớn mau mau

Vượt qua ao lớn”

Với câu thơ trên chúng ta cảm thấy Nguyễn Tất Thành dù còn bé thơ mà đã trông rộng, nhìn xa, có lý tưởng cao đẹp, có nghị lực lớn lao. Và sau này Nguyễn Tất Thành đã đi khắp năm châu bốn bể (...) để tìm đường cứu dân, cứu nước.

Mỗi lần đến Đèo Ngang, tưởng như nghệ sĩ nào cũng cảm xúc mãnh liệt; nhưng họ thường nghiêng về cảnh vật, về tâm trạng của mình. Với Nguyễn Tất Thành lại khác, xúc cảm của Thành giàu chất trí tuệ, nghiêng về triết lý.

Chúng ta được thưởng thức tập thơ “Góc sân nhà em” và nhiều bài thơ khác của Trần Đăng Khoa. Thơ của Khoa hay, trí tưởng tượng tuyệt vời: “quả na chín là quả na mở mắt”, “cành dừa chiếc lược chải vào mây xanh”, “gà gọi mặt trời lên”... Nhưng Trần Đăng Khoa là ở thời đại ngày nay. Khoa lại may mắn đã được đọc hàng nghìn cuốn sách của anh mình để lại, lại có báo, tạp chí, radio... Nguyễn Tất Thành thì khác... Thơ Thành tuy ngộ nghĩnh, nhưng tầm tư tưởng thì sâu sắc, cao lớn hơn nhiều!

Quả đúng như nhà văn Nguyễn Văn Bổng, khi làm Tổng Biên tập báo Văn nghệ đã chuyện trò với nhà văn Sơn Tùng: Mới 5 tuổi mà làm hai bài thơ một lúc, trẻ con thì trẻ con thật nhưng thơ thì rất trí tuệ! ■

Tài liệu tham khảo:

- (1). *Tất Đạt tự ngôn* - Ghi chép của Nguyễn Sinh Khiêm.
- (2), (3). *Báo Văn nghệ số Tết, 1980.*